

УДК 343.983

DOI 10.33244/2617-4154.2(19).2025.33-39

В. В. Топчій,*д-р юрид. наук, професор,**заслужений юрист України,**Державний податковий університет**e-mail: tv1959@ukr.net***ORCID ID 0000-0002-1726-9028**

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТТЯ «УСПІШНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ, ЩО ДОСЯГЛИ ВИЗНАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ»

У статті розглядаються основи визначення наукових досліджень, що отримали широке міжнародне визнання завдяки визнанням та успішним результатам. Проведено аналіз ключових чинників, що сприяють науковому успіху, зокрема інноваційність, міждисциплінарний підхід, актуальність проблематики та ефективна комунікація результатів. Стаття має на меті виявити закономірності, які можуть слугувати орієнтиром для майбутніх досліджень.

Метою статті є ґрунтовний аналіз особливостей визначення дефініції поняття «успішних наукових досліджень, що досягли визнаних результатів».

Зазначено, що успішне проведення досліджень – це не лише процес, а й визнання результатів науковою спільнотою, а визнання – це своєрідна оцінка якості й значущості праці, яка показує, що дослідження справді впливають на розвиток науки та суспільства.

До критеріїв успішного наукового дослідження у статті віднесено: актуальність – дослідження має відповідати сучасним науковим і суспільним запитам; новизна – містить нові ідеї, підходи або результати, які не були відомі раніше; обґрунтованість – логіка викладення, використання перевірених методів та джерел; теоретична і практична цінність – результат дослідження має впливати на розвиток науки або практики; системність – дослідження повинно бути структурованим і послідовним; оригінальність мислення – авторське бачення проблеми, самостійність у висновках; можливість перевірки – результати мають бути відтворюваними іншими науковцями.

Отже, сучасна наука розвивається надзвичайно динамічно, вимагаючи від дослідників не лише ґрунтового теоретичного підґрунтя, але й здатності до пошуку інноваційних рішень, які повинні мати результативність та визнаність у науковому, теоретичному чи практичному значенні. Успішне наукове дослідження – це не лише отримання нового знання, а й його впровадження у практику, визнання науковою спільнотою та суспільством.

Ключові слова: *наукові дослідження, наукова діяльність, успішність наукових досліджень, визнання наукової діяльності, науковий результат.*

Актуальність дослідження. У сучасному світі наука стала надзвичайно популярною сферою. Її стрімкий розвиток, модернізація самого поняття науки, а також здатність передбачати та аналізувати події відкривають нові горизонти для проведення наукових досліджень. Водночас багато людей ще не повною мірою оцінили важливість і перспективність таких можливостей.

У нинішніх умовах наукового прогресу, на наш погляд, варто приділяти особливу увагу саме дослідницькій діяльності. Саме завдяки науковим дослідженням з'являються нові методи пізнання та аналізу, а наявні підходи удосконалюються. Однозначно той факт, що подальший розвиток науки безпосередньо залежатиме від ефективності, успішності та результативності наукових досліджень, а не навпаки, і будь-який соціально-економічний, політичний чи культурний розвиток абсолютно неможливо уявити без активного впровадження наукової діяльності і наукових досліджень. Прогрес у сфері досліджень створює основу для підготовки висококваліфікованих фахівців, які здатні креативно мислити, приймати конструктивні рішення та передбачати подальші вектори розвитку науки.

Метою статті є ґрунтовний аналіз особливостей визначення дефініції поняття «успішних наукових досліджень, що досягли визнаних результатів».

Виклад основного матеріалу. Досить важливою є підтримка молодих науковців з боку держави, адже це є вагомою інвестицією в майбутнє, основою наукового прогресу, адже молоді вчені приносять нові ідеї, підходи та методики, які можуть стати рушієм розвитку не лише науки, а й економіки, освіти, юриспруденції та сучасних технологій.

Так, пункт 1 Постанови КМУ «Про стипендії Кабінету Міністрів України для молодих вчених» передбачає норму, що щомісячні стипендії Кабінету Міністрів України для молодих вчених призначаються з метою підтримки вчених, які успішно проводять наукові дослідження, здійснюють актуальні науково-технічні розробки і вже досягли визнаних результатів [1].

Так, вказана норма передбачає, що молодий вчений, який висувається на здобуття стипендії, повинен не просто проводити наукові дослідження (писати статті чи займатися іншим видом наукової діяльності), а саме успішно їх проводити і вже досягти визнаних результатів.

Розглянемо дефініції зазначених понять детальніше:

Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та/або пошук способів їхнього застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження. Фундаментальні наукові дослідження – теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання нових знань про закономірності організації та розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язків. Результатом фундаментальних наукових досліджень є гіпотези, теорії, нові методи пізнання, відкриття законів природи, невідомих раніше явищ і властивостей матерії, виявлення закономірностей розвитку суспільства тощо, які не орієнтовані на безпосереднє практичне використання у сфері економіки. Прикладні наукові дослідження – теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання і використання нових

знань для практичних цілей. Результатом прикладних наукових досліджень є нові знання, призначені для створення нових або вдосконалення існуючих матеріалів, продуктів, пристроїв, методів, систем, технологій, конкретні пропозиції щодо виконання актуальних науково-технічних та суспільних завдань [2].

З наведеного випливає необхідність проаналізувати та зіставити дефініції двох понять, а саме: наукової діяльності та наукових досліджень, оскільки аналізовані норми Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» оперують поняттям наукової діяльності, а згадана вище Постанова КМУ визначає поняття «наукових досліджень».

Так, І. З. Бопко вважає, що науково-дослідна діяльність як важливий компонент професійної діяльності викладачів спрямовує їх творчий пошук на розробку нових теоретичних концепцій, ефективних методик і освітніх технологій тощо. Упровадження результатів науково-дослідної діяльності викладачів у практику вищого навчального закладу дає змогу піднімати рівень професійної підготовки майбутніх фахівців на якісно новий рівень [3, с. 46].

В. Я. Голюк, І. С. Луценко та І. І. Нагорна також аналізують визначення поняття наукової діяльності, під якою розуміють діяльність інтелектуально-творчого характеру, що направлена на здобуття та застосування одержаних нових знань, а наукове дослідження – це вивчення конкретного об'єкта, явища або предмета з метою розкриття закономірностей його виникнення і розвитку, що є основою формування нових наукових знань. Наукові дослідження здійснюються з ціллю одержання наукового результату. Науковий результат – нове знання, здобуте в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі наукового звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо. Метою наукового дослідження є отримання нових знань про явище, яке нас цікавить, або їх підтвердження. Об'єктом наукового дослідження є це явище загалом. Предметом наукового дослідження є окремі компоненти чи характеристики цього явища. Сутністю проведення наукових досліджень є можливість відтворити та довести істинність одержаних результатів, показати їх об'єктивність і точність. Наукове дослідження може мати різну мету, наприклад, практичну або пізнавальну, і залежно від цього дослідження можуть поділяти на фундаментальні, пошукові, прикладні [4].

Так, вчені по-різному трактують поняття «наукове дослідження». О. С. Мантур-Чубата, Ю. А. Дубілей та А. В. Міхалець у своїй науковій статті проаналізували та систематизували деякі із них. На їх думку, під науковим дослідженням потрібно розуміти процес: 1) який є систематичним та спрямованим на вивчення певних об'єктів; 2) у якому використовуються засоби і методи науки; 3) який має на меті сформулювати знання про об'єкт, що вивчається, а також установити закономірності його виникнення, розвитку і перетворення в інтересах раціонального використання в практичній діяльності людей. Вони вважають, що в сучасних умовах характер наукового дослідження, а також підхід до вивчення явищ природи різко змінилися. Інтеграційні процеси є однією з характерних рис сучасного етапу розвитку наукових досліджень та науки, навіть можна стверджувати, що нині наукове дослідження також змінюється, тому що інтеграційні процеси не стоять на місці, тим самим змінюють, розвивають практично все [5, с. 10].

*Топчий В. В. Особливості визначення дефініції поняття
«успішних наукових досліджень, що досягли визнаних результатів»*

Отже, у науковому дослідженні важливо звертати увагу на всі аспекти. Зосереджуючись на основних чи ключових питаннях теми, не варто ігнорувати другорядні факти, які на перший погляд можуть здаватися несуттєвими. Проте саме в таких деталях іноді криється потенціал для важливих наукових результатів. Для дослідника важливо не лише зафіксувати новий факт, а й надати йому пояснення з позицій сучасної науки, визначити його загальнонаукову, теоретичну або практичну цінність. Збирання наукових фактів у ході дослідження – це завжди творчий процес, який починається із задуму вченого та його ідеї.

Проте потребує конкретного уточнення й положення щодо досягнення визнаних результатів, п. 22 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» вказує, що науковий результат – нове наукове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації. Науковий результат може бути у формі звіту, опублікованої наукової статті, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття, проєкту нормативно-правового акта, нормативного документа або науково-методичних документів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову, тощо.

Проте важливим є те, що потрібно звернути увагу на два ключові положення, які передбачає Постанова КМУ «Про стипендії Кабінету Міністрів України для молодих вчених», а саме «успішності» проведення наукових досліджень, та вже досягнення «визнаних» результатів.

Тлумачний словник Порталу української мови та культури передбачає, що успішний – це той, який супроводжується або завершується успіхом, тобто який дає позитивні наслідки, а поняття «визнаний» означає, що той, який одержав загальне визнання, відомий усім або багатьом [6].

Тобто можна дійти до висновку чинниками, що сприяють успіху наукових досліджень, є: інтердисциплінарність – поєднання знань з різних галузей дає змогу створювати нові парадигми; міжнародна співпраця – партнерство з іноземними науковими інституціями відкриває доступ до ресурсів та досвіду; інноваційний підхід – новаторські ідеї часто стають рушієм проривних відкриттів; наукова комунікація – здатність доступно пояснити складне підвищує довіру до дослідження.

Науковець, який успішно проводить наукові дослідження, – це означає, що його робота в науковій сфері має конкретні результати, які визнаються науковою спільнотою. А визнання результатів науковця – це позитивне сприйняття та оцінка його наукової роботи з боку інших фахівців, наукової спільноти та суспільства. Це означає, що його дослідження вважаються цінними, надійними й актуальними.

Отже, до основних ознак успішної наукової діяльності можна віднести не просто публікації в авторитетних наукових журналах чи участь у конференціях, але й отримання грантів та фінансування, коли науковець залучає кошти на свої дослідження, що свідчить про довіру до його проєктів; цитованість, коли інші вчені посилаються на його роботи, визнаючи їх значимість. І найголовніше, вплив на практику чи розвиток науки, що результати досліджень мають прикладне або теоретичне значення, тобто

використання результатів у практиці – наприклад, коли відкриття науковця застосовують у медицині, техніці, освіті, нормозастосуванні, правотворенні тощо.

Тобто успішне проведення досліджень – це не лише процес, а й визнання результатів науковою спільнотою, а визнання – це своєрідна оцінка якості й значущості праці, яка показує, що дослідження справді впливають на розвиток науки та суспільства.

Так, критерії успішного наукового дослідження: актуальність – дослідження має відповідати сучасним науковим і суспільним запитам; новизна – містить нові ідеї, підходи або результати, які не були відомі раніше; обґрунтованість – логіка викладення, використання перевірених методів та джерел; теоретична і практична цінність – результат дослідження має впливати на розвиток науки або практики; системність – дослідження повинно бути структурованим і послідовним; оригінальність мислення – авторське бачення проблеми, самостійність у висновках; можливість перевірки – результати мають бути відтворюваними іншими науковцями.

Висновки. Отже, сучасна наука розвивається надзвичайно динамічно, вимагаючи від дослідників не лише ґрунтового теоретичного підґрунтя, але й здатності до пошуку інноваційних рішень, які повинні мати результативність та визнаність у науковому, теоретичному чи практичному значенні. Успішне наукове дослідження – це не лише отримання нового знання, а й його впровадження у практику, визнання науковою спільнотою та суспільством.

Успішні наукові дослідження – результат цілеспрямованої, системної та колективної роботи. Вивчення прикладів таких досліджень дає змогу молодим науковцям орієнтуватися на ефективні моделі організації наукової діяльності. Актуальність, міждисциплінарність і здатність адаптуватися до нових викликів – основа визнання в науці.

Саме тому потребує уточнення положення пункту 1 Постанови КМУ «Про стипендії Кабінету Міністрів України для молодих вчених», яка передбачає норму, що щомісячні стипендії Кабінету Міністрів України для молодих вчених призначаються з метою підтримки вчених, які успішно проводять наукові дослідження, здійснюють актуальні науково-технічні розробки і вже досягли визнаних результатів. Вказану норму пропонуємо розширити через внесення змін і доповнень, а саме конкретизацією положення «успішних наукових досліджень та досягнення визнаних результатів». А саме додати примітку до цього пункту, який передбачити таким змістом: «Критеріями успішності наукового дослідження та основними індикаторами успіху наукових досліджень можуть бути: публікації в міжнародних рецензованих журналах у межах однієї тематики дослідження, за результати якого автор має високий індекс цитування, практичне застосування результатів та визнання молодого вченого в науковій спільноті».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про стипендії Кабінету Міністрів України для молодих вчених : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1994 р. № 560. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-94-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.04.2025).

2. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 06.04.2025).
3. Бопко І. З. Особливості та проблеми наукової діяльності викладача університету. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : педагогічні та психологічні науки / гол. ред. В. В. Райко. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. № 3 (72). С. 44–52.
4. Голюк В. Я., Луценко І. С., Нагорна І. І. Сучасні тенденції та специфіка науково-дослідної діяльності. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 40. URL : <file:///C:/Users/%D0%9B%D1%8E%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BB%D0%B0/Downloads/1470-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1413-1-10-20220731.pdf>
5. Мантур-Чубата О. С., Дубілей Ю. А., Міхалець А. В. Особливості наукового дослідження у сучасному світі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Випуск 21, частина 2. С. 9–11. URL : http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_2_2018ua/4.pdf (дата звернення: 07.04.2025).
6. Термін «успішний». Тлумачний словник / Портал української мови та культури. URL : <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%B9> (дата звернення: 07.04.2025).

REFERENCE

1. Pro stypendii Kabinetu Ministriv Ukrainy dlia molodykh vchenykh : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 serpnia 1994 r. No. 560. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-94-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 06.04.2025).
2. Pro naukovu i naukovo-tekhnicnu diialnist : Zakon Ukrainy vid 26 lystopada 2015 roku № 848-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (data zvernennia: 06.04.2025).
3. Bopko I. Z. Osoblyvosti ta problemy naukovoï diialnosti vykladacha universytetu. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzh by Ukrainy*. Seriiia : pedahohichni ta psykholohichni nauky / hol. red. V. V. Raiko. Khmelnytskyi : Vydavnytstvo NADPSU, 2014. № 3 (72). S. 44–52.
4. Holiuk V. Ia., Lutsenko I. S., Nahorna I. I. Suchasni tendentsii ta spetsyfika naukovo-doslidnoi diialnosti. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2022. Vypusk 40. URL : <file:///C:/Users/%D0%9B%D1%8E%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BB%D0%B0/Downloads/1470-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1413-1-10-20220731.pdf>
5. Mantur-Chubata O. S., Dubilei Yu. A., Mikhalets A. V. Osoblyvosti naukovoï doslidzhennia u suchasnomu sviti. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Seriiia: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo. 2018. Vypusk 21, chastyna 2. C. 9–11. URL : http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_2_2018ua/4.pdf (data zvernennia: 07.04.2025).

Топчій В. В. Особливості визначення дефініції поняття
«успішних наукових досліджень, що досягли визнаних результатів»

6. Termin «uspishnyi». Tlumachnyi slovnyk / Portal ukraïnskoi movy ta kultury. URL : <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%B9> (data zvernennia: 07.04.2025).

V. V. Topchiy. PECULIARITIES OF DEFINING THE CONCEPT OF "SUCCESSFUL SCIENTIFIC RESEARCH THAT HAS ACHIEVED RECOGNIZED RESULTS"

The article discusses the basics of defining scientific research that has gained wide international recognition due to recognized and successful results. The author analyzes the key factors that contribute to scientific success, including innovation, interdisciplinary approach, relevance of the topic, and effective communication of results. The article aims to identify patterns that can serve as a guide for future research.

The purpose of the article is to provide a thorough analysis of the peculiarities of defining the concept of “successful research that has achieved recognized results”.

The author notes that successful research is not only a process, but also the recognition of results by the scientific community, and recognition is a kind of assessment of the quality and significance of work, which shows that research really affects the development of science and society.

The criteria for successful research in the article include: relevance – the research should meet modern scientific and social needs; novelty – contains new ideas, approaches or results that were not known before; validity – logic of presentation, use of proven methods and sources; theoretical and practical value – the research result should influence the development of science or practice; systematicity – the research should be structured and consistent; originality of thinking – the author's vision of the problem, independence in.

Thus, modern science is developing extremely dynamically, requiring researchers not only to have a solid theoretical foundation, but also to be able to find innovative solutions that should be effective and recognized in scientific, theoretical, or practical terms. Successful scientific research is not only the acquisition of new knowledge, but also its implementation in practice and recognition by the scientific community and society.

Keywords: *scientific research, scientific activity, success of scientific research, recognition of scientific activity, scientific result.*

Стаття надійшла до редколегії 7 березня 2025 року